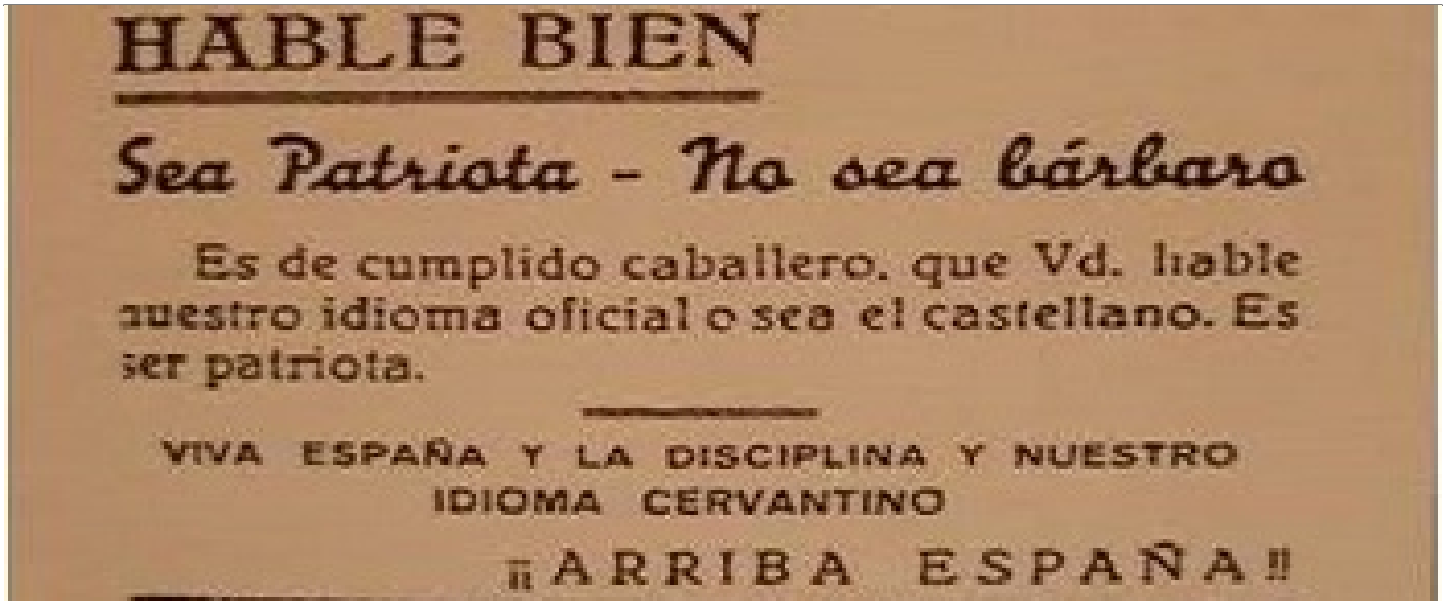

L'estafa de la Catalunya bilingüe

Autor: Jordi Bilbeny
Data de publicació: 13-09-2020

Arran de la publicació al nostre web d'un article sobre la Catalunya bilingüe, En Jordi Bilbeny ha recollit nous testimoniatges que confirmen exactament el mateix: que molts catalans es van morir al segle XX sense saber parlar en castellà.

1.- L'aparició de l'estudi sociolingüístic de la Universitat de Barcelona
Aquest 31 d'agost d'enguany el nostre web publicava un article d'En Joan Antoni Guerrero, que tot just s'acabava d'editar a la revista digital «El Món», el 23 d'agost anterior. L'article, que duia per títol «La meitat dels catalans ni tan sols entenien el castellà a finals del segle XIX»[1], era un resum d'un estudi realitzat per En Francesc Bernat i Baltrons, Na Mireia Galindo Solé i En Carles de Rosselló Peralta intitulat «El procés de bilingüització a Catalunya en el segle XX a partir de testimoni orals» i publicat al número 30 del Treballs de Sociolingüística Catalana, també d'aquest mateix 2020[2].

Com era d'esperar, el que tots els investigadors de l'Institut Nova Història ja sabíem de fa molts anys ?que el bilingüisme a Catalunya entre les classes populars no va existir mai fins ben entrat el segle XX i que tot el que s'ha dit és fruit d'una gran estafa?, ara ha vingut a ser corroborat definitivament per dos professors i una professora de la Universitat de Barcelona.

Si bé la recerca i la recollida de dades només s'ha fet amb «cinquanta-cinc persones (dotze homes i quaranta tres dones)», nascudes entre el 1912 i el 1927[3], sembla que n'hi ha hagut més que prou per poder arribar a conclusions genèriques i fermes. Així, segons Bernat, Galindo i De Rosselló, «durant la darrera dècada del segle XIX aproximadament la meitat de la població [catalana] encara no devia saber el castellà i restava monolingüe en català»[4], perquè, «de fet, fins als darrers anys del segle XIX, el contacte que els catalans tenen amb el castellà és quasi exigu»[5].

Els acadèmics constaten que, «d'acord amb el relat dels entrevistats, és en el tombant del segle XIX al XX que una majoria substancial de la població catalanoparlant del Principat abandona el monolingüisme en la llengua pròpia i enceta un procés d'adquisició d'una segona llengua que condueix a una situació de bilingüisme generalitzat durant la segona meitat del nou-cents»[6]. Car «no és fins ben entrats els anys trenta que la majoria d'entrevistats estableixen els primers contactes amb interlocutors que tenen el castellà com a llengua inicial»[7], moment que coincideix amb l'inici de la Guerra Franquista i la subsegüent ocupació nacional, que els autors qualifiquen amb la denominació espanyola de «Guerra Civil»[8]. No cal dir que, com era d'esperar, «és molt significatiu que tots els informants declarin que el seu primer contacte amb el castellà va ser a l'escola», raó per la qual els autors objectiven: «Això implica que fins ben entrat el segle XX no es va assolir el punt òptim de facilitació del castellà entre la majoria de catalans»[9]. Però, tot i amb això, encara, «el bilingüisme dels informants no va arribar a ser fluid o actiu fins que van ser adults», ajudats, per descomptat, «per la prohibició de l'ús del català en els àmbits públics i la pressió governativa a favor del castellà»[10].

I acaben concloent: «En definitiva, el segle XX ha estat crucial per a la història social de la llengua catalana al Principat, perquè és quan s'ha produït un dels canvis sociolingüístics més significatius de tota la història moderna i contemporània: la pèrdua del monolingüisme en català i la bilingüització completa dels catalans amb el castellà[11]. O sigui, que els catalans hem estat majoritàriament monolingües fins al segle XX.

Així, «gairebé tots els informants declaren que els seus avis no coneixien el castellà i que, durant la seva infantesa, el monolingüisme era general entre la gent gran en diferents punts del territori»[12].

Deia, doncs, que d'aquest estudi En Joan Antoni Guerrero en va fer un article per la revista digital «El Món» i nosaltres el vam publicar, per l'interès i novetat dels continguts, al web de l'Institut Nova Història. I jo, com acostumo a fer tot sovint, el vaig reenviar per whats a amics i coneguts, amb el propòsit de popularitzar aquesta idea d'una vegada per totes: que els catalans, o almenys llurs classes populars, havien romàs monolingües ?monolingües en català, és clar? fins al segle XX.

Generalment, quan envio articles via whats, els companys i amics em responen o bé amb alguna icona simpàtica o amb un parell de mots d'assentiment a fi de reforçar el missatge. Nogensmenys, aquesta vegada quelcom ha canviat dràsticament i he rebut una bona colla de respostes escrites que puntualitzaven, matisaven o ampliaven amb vivències personals i familiars l'article d'En Guerrero. I, com que crec que els seus testimonis ens poden ajudar a entendre encara molt més la història recent de la nostra llengua, els he recollits acuradament i els passo tot seguit a publicar com a annex del sobredit estudi sociolingüístic, en tant que acte d'homenatge a tots aquells que en moments difícils es van mantenir, per les raons que fossin, fidels a la nostra llengua i ens la van transmetre fins avui.

2.- El testimoniatge d'amics, parents i coneguts:

Josep Coll: «Els meus iaios venien de Sant Cebrià de Vallalta i varen morir el 1955 l'avi i el 1972 l'àvia, Joan Coll i Anna Borrell. Vivien a Canet de Mar. No els vaig sentir mai parlar en castellà, mentre a nosaltres, tant els de les escoles nacionals com els maristes ens obligaven a fer-ho tot en castellà. Potser seria per això que a fora de l'escola tot déu parlava en castellà, menys jo i uns molt pocs».

Isabel Alonso: «Al segle XX, la meva padrina, Ramona Oriol Serò, que va néixer el 6 d'agost del 1899 a Albagés (les Garrigues), d'on no va sortir mai, tampoc no entenia el castellà. Ballava la jota catalana i no coneixia gens la sardana. Durant la guerra va tenir ma mare, i elles i tot el poble quan els avions els bombardejaven s'amagaven i es protegien a les coves d'allà. Es va morir al 1988».

Santiago Anglès: «Al 1958, la meva àvia, que vivia al Mas del Sendrós, a la Guàrdia dels Prats (Conca de Barberà), com que no es trobava gens bé, va venir a viure a Barcelona amb mi i la meva mare, que llavors ens estàvem en un barri nou anomenat la Maresma, poblat bàsicament per immigrants espanyols i on els catalans érem una minoria. Vivíem en un quart pis i, davant per davant del celobert, hi vivia una família extremenya que feia molt poc que havia arribat a Catalunya. L'àvia sortia a parlar a la finestra amb la veïna i la mare i jo escoltàvem d'amagat el que xerraven.

Ni la meva àvia entenia un borrall de castellà ni l'altra dona sabia català. En acabar, l'àvia va entrar a la cuina i, quan la mare li va preguntar què li havia dit la veïna, ella va respondre: "No he entès res del que m'ha dit, però sembla molt bona persona". Més endavant, ja al 1983, l'oncle Pouató, també fill de la Guàrdia dels Prats, tenia un taller de bicicletes al Portal de Bové, a Montblanc. Quan van començar a venir forasters al taller a reparar bicicletes, sempre cridava algú perquè li traduís el que deia el client, ja que ell ni l'entenia ni parlava castellà. Quan es trobava sol explicava que molts castellans li deixaven la bicicleta, però que ell no havia pogut entendre res del que calia fer-li. Aquest mateix any 1983 el van ingressar a l'Hospital de Bellvitge per un aneurisma greu (de què va morir). Les seves filles em van dir que, com que amb prou feines entenia el castellà, les infermeres l'anaven a veure per distreure's parlant-li en castellà, veient el problema que tenia a fer-se entendre en aquesta llengua. De fet, a la Guàrdia dels Prats, al 1983, recordo que encara hi havia gent que no entenia el castellà, com la Papeta del Tinà i el seu home, la Felisa (una dona soltera), la Senalla (una dona molt velleta) i, entre molts d'altres que em deixo, el meu padrí Joan Anglès, que parlava un català tan tancat que no l'entenien ni els barcelonins que venien al poble. Es va morir al 1990».

Pere Baladron: «La meva àvia, la badalonina Antònia Rodés Moré, vídua d'En Josep Grau Guarner ?que va desaparèixer a la guerra civil?, es va morir al 1974 i no sabia parlar castellà».

Jaume Baltesanet: «A principis del segle XX, el meu avi, que era un xiquet que havia nascut l'any quatre a Tivissa (la Ribera d'Ebre), i que es deia Josep Vidal Vidal, va tenir problemes una nit, perquè la Guàrdia Civil el van escorcollar de mala manera. I van notar que duia alguna cosa a la butxaca. Aquí la cosa es va posar més seriosa. No hi havia manera de fer-los-hi entendre el que hi duia. Ell els hi anava repetint en el seu intent de castellà "un flaviol". Però els del tricorni, no hi havia manera. I allà el van tenir increpant-lo fins que van voler. Això, de vellet m'ho explicava revivint com aquells dos homes el van vexar».

»I recordo que m'explicava que ell no els acabava d'entendre. I no se sabia explicar en castellà. Per cert, els flabiols se'ls feia ell mateix. El meu avi va morir a Tivissa al 1989».

Teresa Baiget: «El meu padrí matern, l'Antoni Agelet Salse, no l'entenia. Quan algú li parlava en castellà, ell li deia directament: "Si no m'entens, ves-te'n al teu terreno". Vivia a Balaguer tot i que havia nascut al poble d'Alberola. Va morir el 23 de juliol del 1976. Tenia 86 anys».

Joan Josep Albinyana: «Recorde una anècdota de quan jo era petit, on la meua mare tenia problemes per parlar castellà. Ma mare es deia Consuelo Gil Garcia, filla de Pepe i Consuelo, valencians de tota la vida, casada amb Juan Pedro Albinyana Cerdà i veïns tots de l'Olleria (Vall d'Albaida), al País Valencià. Pels anys 1970/1980 van venir a casa uns amics de Barcelona dels meus pares i estàvem sopant. Recorde les presentacions: estàvem tots al voltant de la taula i anàvem a sopar. Els catalans, com és normal, parlaven en català i ma mare pensant que no l'entendrien en valencià, perquè sempre li havien dit que eren llengües diferents, intentava parlar-los en castellà. però no s'aclaria, perquè en casa mai no parlàvem en castellà. Quan els catalans li demanaren que ella s'expressara en valencià amb tranquil·litat, que segur que s'entendrien, llavors començaren a poder mantenir una conversa amb fluïdesa. Per part de ma mare, en un primer moment, sols li cridava l'atenció les formes verbals que difereixen una mica, com, per exemple, en valencià diem "jo menge" i en el català de Barcelona deien "jo menjo". Per la resta, fou una vetllada simpàtica i agradable. Per la meua part, vaig quedar encantat de veure que ma mare podia mantenir una conversa en el seu idioma, sense haver d'estudiar en una escola d'idiomes per a fer-se entendre amb la resta de catalans».

Marc-Vicent Adell: «Jo he conegut tres dels meus avis i dos no sabien parlar en castellà ni a escopetades. Per començar, ara us explicaré que el pare del meu pare, el iaio Marc (que es deia Marcos Adell Troncho), que de menut feia de rabadà al seu poble, Ares del Mestrat, és l'únic dels tres avis que s'atrevia a enraonar en castellà perquè el va enxampar la Guerra Incivil espanyola i va haver de disparar trets incívics a Madrid tot i no va poder mai traduir el nom de les partides del poble ni els malnoms de la gent que coneixia. I la seva esposa, un dels personatges més autèntics de la meva vida, era la iaia Tonica o Antonieta (Antònia Cueva Michavila), la mare del meu pare, que només utilitzava el castellà en les pregàries de la missa i que no sabia mantenir una conversa en la llengua de l'imperi. I és que si li parlaven en castellà ella responia cordialment només en el valencià de Castelló de la Plana i la conversa es desenvolupava en un perfecte bilingüisme irreal: un interlocutor intervenia en castellà i l'altre en català i així fins al final. I no em vull oblidar de comentar-vos que la meva àvia tenia dues germanes encisadores, la tia Anna i la tia Rosita, i que mai, mai, mai vaig sentir que parlessin en castellà. La iaia va faltar l'any 1998 amb més de vuitanta anys i el iaio Marc, al 2015, amb 101 anys, tots dos a la ciutat de Castelló de la Plana. Pel que fa al iaio Vicent, l'altre avi, el que vivia amb nosaltres i que ens va acompanyar en els anys de residència a Girona i a València, el pare de la mare, només parlava en castellà quan es volia fer el graciós i ens deia "arriba mochachos"; però era dels qui explicava les contalles i el seu passat antic sempre en la nostra llengua (car havia nascut el 1899 a Ulldecona i ens va deixar el 1995, a València ciutat). Ens explicava històries de llops i senglars del Montsià i vivències del franquisme i dels fatxes del poble que es vestien amb l'uniforme falangista i es posaven a parlar en castellà amb els fills. I no utilitzava el mot persiana i en

comptes hi deia canyissola, i en lloc d'agafar una bufanda s'abrigava amb un tapaboques. També, per cert, tampoc no sabien parlar en castellà el senyor Francisco Guimerà i la seva esposa, la senyora Elvira, uns veïns grans de la sénia nostra (que és la nostra casa pairal, a la partida Sanadorlí de Benicarló), originaris de la localitat de la Vallivana, a prop de Morella, que havien fet de masovers i de camperols tota la vida i que semblaven el diccionari Català-Valencià-Balear o Alcover-Moll, però amb cames, de tan bé que parlaven, car mai no havien anat a l'escola i no estaven contaminats pel castellà. Tots dos van faltar fa deu anys aproximadament a la localitat de Benicarló, on residien.

»Tot això ve a col·lació per demostrar que els valencians, i els catalans en general, mai no hem estat bilingües. Que això del castellà és de fa quatre dies. Que ni de conya al segle XIX la meitat de la població del país comprenia el castellà, perquè tots hem conegut senyors Franciscos, iaies Toniques i avis Vicents que el castellà que entenien en ple segle XX amb prou feines era el de les misses dels diumenges i el de la televisió espanyola (televisió que ens ha fet més mal que el Decret borbònic de Nova Planta). I també vénen a col·lació aquests records a tall de reflexió, perquè hem de saber que a València ciutat es va començar a parlar el castellà després de la "riuà" del 14 d'octubre del 1957, i que els valencians autòctons que ara tenen vuitanta anys encara parlen del "buc de l'escala", del "voladís de la teulada" i de la "murada" i de "fora vila" i etc. I que això que ens diuen els catedràtics i els erudits que al segle XVI el país estava tan castellanitzat i que tothom escrivia en castellà no s'ho creu ni el que es va inventar la teoria de la Decadència».

Lluís Font: «La meva àvia, l'Àngela Fullà Cornellà, que era nascuda a Salitja (a la Selva) mai no va entendre el castellà i va morir a l'any 1985».

Montserrat Camps: «Aquella generació –la dels meus avis— no dominava el castellà, però és que a la dels meus pares també li va costar moltíssim. Recordo una anècdota de fa molts anys, de finals dels anys 70, jo era bastant joveneta. Doncs bé, a casa havía tingut una estudiant d'intercanvi que era de Tomelloso. Quan la van venir a buscar els seus pares per marxar, ma mare, que es diu Carme Piró, li va dir volent quedar bé: "Si «nunca» vuelves por aquí, estaremos muy contentos. La noia va quedar parada, perquè va entendre precisament el contrari del que ma mare volia donar entenent. Ma mare havia traduït literalment del català, com és normal. Jo, després, li vaig haver d'aclarir que aquest nunca de la frase condicional volia dir alguna vez. El cas és que ella va fer una cara... com volent dir: "Aquesta dona no vol que torni mai!". I encara ara fa aquestes traduccions. De vegades, quan la sento parlar en castellà fa, segons com, riure. La generació dels meus pares va aprendre així el castellà».

»D'altra banda, a ma mare, les monges l'obligaven a contestar sempre "sí, madre". I la van castellanitzar de tal manera que, quan arribava als estius a casa, contestava "sí, madre" a la seva mare.

»I encara una darrera anècdota. Suposo que devia passar cap als anys 50. Uns amics de mon pare, Joaquim Camps, anaven a peu d'Alcoletge cap a Lleida. Hi ha uns 7 km entre ambdues poblacions. En un moment donat els van parar uns guàrdies civils i els van preguntar on anaven. I ells van dir: "A Lérida" (havien traduït el nom Lleida al castellà). Però els civils també els van preguntar d'on venien. Aleshores van contestar: "Del colegio". Però no venien de cap col·legi, sinó que van traduir com van poder "d'Alcoletge". Aquests homes pensaven que amb això "del colegio" feien una bona traducció al castellà de l'expressió "d'Alcoletge"!

Pep Rovira: «La meva àvia paterna, es deia Rosa Bover Serrallonga, era de Sant Vicenç de Torelló i vivia en una colònia industrial dita Vilaseca, que pertanyia a aquesta població. Ens havia explicat que una vegada va arribar una família basca, però de parla castellana, buscant feina a la fàbrica. No sé si hi van arribar a treballar uns dies, però el que sí és segur és que al final van haver de marxar i anar a una població més gran, perquè parlant en castellà no s'entenien amb ningú. Suposo que ni amb els treballadors, ni quan anaven a comprar menjar. He calculat que això va passar al primer quart del segle XX».

Toni Cornella: «La meva àvia Antònia Corbera Graupera, la mare de ma mare, el parlava fatal. Quan de petits [els meus germans i jo] baixàvem d'Andorra, ens feia molta gràcia fer-li parlar castellà, per sentir com el parlava i l'accent que tenia. Va viure sempre al carrer de Sant Antoni, d'Arenys [de Mar], fins al 1984, que va morir».

Ignasi P. Ferré: «Els masovers de casa, a Valls, eren dos germans: la Cisqueta i en Jaume Soler, que mai no van saber el castellà. Ni anaven al cinema perquè no l'entenien i tampoc no tenien ràdio. Van morir ella al 1966 i ell al 1973. Un dia que "els civils" (la Guàrdia Civil) van passar per la masia, la Cisqueta em va cridar a mi perquè li traduís el que li deien. Jo tenia 12 anys. Era el 1961. I la Guàrdia Civil no es va estranyar ni re, ni va fer cap escarafall. Això vol dir que entenien com a normal que certes persones no podien parlar en castellà o que no l'entenien i que els calia un traductor.

»A la mili, a Ceuta, vaig fer de mestre d'escola. A part dels analfabets totals que venien de les províncies espanyoles, vaig tenir un noi català, el nom del qual no recordo, que s'ho va passar molt malament perquè no sabia el castellà. Venia d'un mas del Solsonès. Era el 1971.

»La meva padrina per part de mare, la Teresa Òdena Fort (1901-1964), en sa vida va dir una paraula de castellà. No el sabia. Era de Rojals (la Conca de Barberà) i va baixar a Valls als 13 anys. L'altra àvia, la mare del pare, es deia Carme Cabré Aragonès (1890-1967). Era de casa bona i havia estat escolaritzada, entenia el castellà, però no el va parlar mai. Si algú se li dirigia en castellà, li deia: "Noi, si no entens el català em sembla que ho tindrem malament: no en sé, d'enraonar en castellà".

»Que som un país bilingüe de sempre és una falsificació més. Més moderna que les mentides sobre En Colom, però, tanmateix mentida».

Francesc Magrinyà: «El meu avi matern, En Josep Rull Huch, va néixer l'any 1902 a Roda de Barà i hi va viure fins als 12 anys. Sempre m'explicava amb enuig que a la seva infantesa l'ensenyament era tot en castellà i que no hi havia dret que aquest no fos en la llengua materna de l'alumne. Em deia que ell i els seus companys no entenien gens ni mica el professor que tenien, el qual era foraster i sempre xerrava en castellà. Es veu que quan acabava la classe ell i els altres alumnes estaven obligats a prendre'n comiat dient-li "usted la pase bien". Resulta que aquella mainada no entenien això de "usted la pase bien" i instintivament ho van capgirar. Se n'acomiadaven dient: "mostela ?pronunciat amb u? passi bien". I també de gran s'entristia i s'enrabiava, i així m'ho feia saber, quan s'adonava que el país s'havia castellanitzat molt, sobretot a Barcelona, en comparació amb la seva infantesa i joventut i en la primera edat adulta. El meu avi es va morir al setembre del 1991. L'ensenyament secundari, el batxillerat i els estudis universitaris també els va seguir en castellà dins d'un context social del tot catalanoparlant en la segona i tercera dècada del segle XX, com ell sempre recordava.

»Jo penso que l'enuig amb els mestres de la seva infantesa li venia per tres motius: d'una banda, pel fet que el mestre no parlava la llengua del país. De l'altra, perquè senzillament no l'entenien, de manera que aprendre els era molt dificultós, atès que enlloc no sentien castellà per adquirir-ne una competència passiva. I, finalment, perquè se sentia analfabet en el registre escrit de la seva llengua perquè, bo i vivint en un lloc on la llengua materna coincidia amb la pròpia del país, no va aprendre a escriure-la "correctament" —com deia—, perquè ningú la hi va ensenyar. Això darrer sempre li va saber molt de greu. Quan es va jubilar, va mirar d'accedir d'una manera autodidacta al nivell estàndard escrit. Però sempre se'n va sentir coix».

Glòria Bilbeny i Botiguer: A tot plegat hi vull afegir també, aprofitant l'avinentesa, i per bé que no va rebre la meva tramesa ni em va enviar cap whats, el testimoni de la meva mare Glòria Bilbeny i Botiguer, que em recorda que la seva àvia, Pepa Matas i Puig, de Sant Vicenç de Montalt, es va morir al 1949 sense saber parlar castellà. Així mateix, la mare sempre ens havia explicat com una tieta seva ?filla de l'àvia Pepa i germana del seu pare, que va viure a casa amb nosaltres a Arenys de Mar, fins que es va morir al 1973, i que es deia Francesca Bilbeny i Matas?, per raons de salut, va ser ingressada a l'Hospital de la Vall d'Hebron, a Barcelona, l'any 70. Llavors, en ser atesa per un metge espanyol, es va evidenciar que la tieta tenia greus problemes per fer-se entendre en castellà. Cosa que va provocar un cert enuig del metge i que, immediatament, la meva mare, li suggerís que parlés en català i que ella ja li traduiria tot. I així va ser. La mare em comenta encara que, «a l'any cinquanta, a Sant Vicenç de Montalt, ningú no parlava en castellà, perquè tothom que hi vivia era del poble. I encara tinc present com, a l'entorn d'aquesta data, hi va arribar el primer home de parla castellana». I, finalment, també em recorda com les dues filles d'una de les famílies barcelonines que es van instal·lar a Sant Vicenç després dels anys 50, tot i ser catalanes, parlaven castellà entre elles. La mare els va fer notar «com és que si els vostres pares són catalans, i parlen català, entre vosaltres parleu en castellà? I una d'elles em va respondre: "Perquè la mamà diu que el català no serveix per re"».

3.- Del monolingüisme del segle XIX al del segle XVI

L'estudi dels professors de la Universitat de Barcelona ?que, torno a remarcar: coincideix amb pèls i senyals amb el que defensem des de l'Institut Nova Història? i aquests testimoniatges suara recollits i publicats aquí, tot i ser inqüestionables i demolidors, no constitueixen tan sols una mera informació empírica i objectiva. Són dades objectives i empíriques: molt cert. Però que en assabentar-nos que no es va donar mai cap mena de bilingüització global al nostre país abans del segle XX, el gruix de la societat catalana, per tant, no podia pas ni parlar ni entendre el castellà, com infantilment es creu i es proclama, ni al segle XV ni al XVI. Ho he exposat recentment amb gran profusió de detalls i testimonis d'autors coetanis al meu llibre Inquisició i Decadència. Orígens del genocidi lingüístic i cultural a la Catalunya del segle XVI[13]. I és el mateix que fa encara més anys també va demostrar En Philippe Berger: que ben bé fins al 1530 quasi ningú, a la València del Renaixement, no llegia en castellà. I quan diu quasi ningú vol dir exactament quasi ningú, com ho testimonien les desenes de desenes d'inventaris que ha estudiat i, en part, publicat, amb els títols corresponents dels llibres[14]. Aquest erudit francès ha apuntat que des del 1474 al 1489 s'observa una producció del 33,33% d'obres en català i el 66,66% en llatí, sense cap obra en castellà. Cap ni una. I, encara, del 1490 al 1510,

s'amplia molt més l'edició d'obres catalanes, que suposaran ja un 46%; es redueixen les llatines al 49% i apareixen tres llibres estampats en castellà, que computen un ínfim 4%[15]. I mentre anota que «del que ens precedeix hom pot pensar que la primera època de la impremta a València ha estat essencialment girada vers el mercat interior, que satisfeia. És l'època daurada del valencià», per contra, objectiva que «durant aquest temps el castellà és pràcticament inexistent»[16]. La València d'aquella època no era pas una ciutat bilingüe. Ni en somnis. Semblantment ho remarca sense embuts En Joan Fuster al seu Llibres i problemes del Renaixement: «De vegades, l'aparatosa castellanització del País Valencià ha estat explicada pel "bilingüisme" bàsic ?fins i tot "ètnic"? dels valencians. És una interpretació falsa i, concretament referida al 500, ahistòrica. No existia tal bilingüisme»[17]. I, llavors, ja hi tornem a ser: som davant d'una estafa. D'una gran estafa, sostinguda a peu i a cavall per la nostra classe intel·lectual i acadèmica, tan proclius i mansois a reproduir el pensament únic inquisitorial espanyol, però, en canvi, tan bel·ligerants i agressius amb les noves propostes d'interpretació de la realitat històrica, sobretot si no s'adiuen amb els seus prejudicis i la seva manca d'informació.

En resposta a l'article del web que remarcava que «La meitat dels catalans ni tan sols entenien els castellà a finals del segle XIX», En Pep Mayolas em comenta, també per whats: «Això al segle XIX. Imagina't al XVI, quan Teresa d'Àvila es confessava amb l'abat de Vilabertran». Exacte. Amb quina llengua es confessaria perquè la poguessin entendre bé i absoldre? O quan se'ns diu que Sant Ignasi parlava amb la gent de Manresa[18], quina llengua havia de fer servir? O quan En Joan Timoneda ens assegura que les seves rondalles van adreçades al treballador, «perquè les pugui explicar tal com aquí vénen relatades»[19], en quina llengua es llegien i s'explicaven?

I encara més: quan se'ns assegura que Lope de Vega o Lope de Rueda, o el mateix Cervantes, estrenaven a València les seves peces de teatre amb gran èxit de públic[20], amb quina llengua es representaven? O encara: quan En Lluís del Milà ens confirma que a la seva obra El Cortesano farà que els personatges parlin en la seva llengua natural, que era la catalana[21], ¿com s'explica que el llibre s'editi quasi majoritàriament en castellà? O quan En Cervantes diu que el seu Don Quixote ha tingut tant d'èxit a l'edició barcelonina[22], cosa que faria que en una visita a la ciutat comtal, la gent el rebés multitudinàriament ?si podem interpretar l'episodi de la rebuda de Dom Quixot com autobiogràfica? i celebrés mascarades populars amb els personatges de la novel·la[23], en quina llengua els barcelonins van llegir el Quixot? I per què ha desaparegut el Quixot barceloní? O, ja per acabar, quan En Joan Lluís Vives exposa que l'Enquiridió d'Erasme s'ha escrit «en la nostra llengua»[24], en quina llengua va ser escrit? No costa gaire inferir que ho havia de ser en català, no tan sols perquè aquesta era la llengua d'En Vives, sinó perquè, com tothom reconeix, el llibre va ser tan sonat i tan impactant que tothom ?nobles, burgesos i menestrals? el llegia per tot arreu. O com ho diu el traductor en una carta a Erasme: «A la cort de l'emperador, a les ciutats, a les esglésies, als convents, fins i tot a les posades i als camins, tothom té l'Enchiridió d'Erasme»[25]. Si a la primera meitat del segle XVI la gran massa de catalans, com ara sabem, no parlaven en castellà i amb prou feines l'entenien, és que van llegir l'Enquiridió i el Quixot en una edició catalana feta extraviar per la Inquisició, precisament, com acostumava a passar, per això: perquè era en català.

L'estudi sobre la bilinguització dels catalans i la pèrdua del monolingüisme en unes dates tan tardanes com al segle XX, obre la porta al qüestionament de tota la nostra història de la llengua i, de retruc, de la literatura. Desmunta el mite del bilingüisme congènit dels catalans, quasi des del segle XV i fa palès que es tracta, com tantes d'altres de l'espanyolisme, d'una argúcia política, sense fonament històric, creada, alimentada i imposada a base del terror i del rentat de cervell per camuflar el genocidi cultural de la nostra Nació. I reactivada no fa gaire pels nous partits espanyolistes. Com ha indicat fa poc l'Enric Gomà, fent referència a l'afirmació que els catalans som bilingües des de l'origen dels temps: «Aquesta mena de tòpics venen a redós del partit polític Ciutadans i els seus intel·lectuals afins –que han fet bo el Partit Popular–, i han anat arrelant gràcies als mitjans de comunicació favorables i a l'extrapolació de la situació actual de cadascú a la història del seu país. Això no s'ha de fer. A més, el català i el castellà no són llengües comunicants. Saber l'una no comporta saber l'altra i a l'inrevés. Són llengües independents amb una evolució pròpia»[26]. I tant. El bilingüisme atàvic és un tòpic atàvic de l'espanyolisme. Evidenciar-lo i desmuntar-lo, finalment, i en conseqüència, posa clarament en entredit la mal anomenada «Decadència», perquè és una estocada vivent al Segle d'Or castellà i als seus autors i defensors. Car ens ajuda a entendre que la llengua real ?no la inventada per la censura d'estat a les edicions d'estat, controlades per la Inquisició? amb què aquells autors van escriure llurs obres, si va tenir la difusió que va tenir entre els catalans monolingües, no podia ser el castellà. Què us sembla si ens ho tornem a mirar, ho tornem a estudiar i ho tornem a interpretar?

Jordi Bilbeny

NOTES BIBLIOGRÀFIQUES:
[1] JOAN ANTONI GUERRERO, «La meitat dels catalans ni tan sols entenien el castellà a finals del segle XIX», web de l'Institut Nova Història, 31 d'agost del 2020; https://www.inh.cat/articles/La-meitat-dels-catalans-ni-tan-sols-entenien-el-castella-a-finals-del-segle-XIX i El Món, 23 d'agost del 2020, https://www.elmon.cat/cultura/50-catalans-monolingue-no-

[2] FRANCESC BERNAT i BALTRONS, MIREIA GALINDO SOLÉ i CARLES DE ROSSELLÓ PERALTA, «El procés de bilingüització a Catalunya en el segle XX a partir de testimonis orals», Treballs de Sociolingüística Catalana, 30 (2020), p. 97-111.

[3] Ídem, p. 102.

[4] Ídem, p. 100.

[5] Ídem, p. 104.

[6] Ídem, p. 103.

[7] Ídem, p. 105.

[8] Ídem.

[9] Ídem, p. 110.

[10] Ídem.

[11] Ídem.

[12] Ídem. p. 103

[13] JORDI BILBENY, Inquisició i Decadència. Orígens del genocidi lingüístic i cultural a la Catalunya del segle XVI; Librooks Barcelona, SL; Barcelona, 2018.

[14] Vg. PHILIPPE BERGER, Libro y lectura en la Valencia del Renacimiento; traducció d'Amparo Balanzá Pérez, Estudios Universitarios-19, Edicions Alfons El Magnànim – Institució Valenciana d'Estudis i Investigació, València, 1987, 2 vols.

[15] PHILIPPE BERGER, «Contribution à l'étude du déclin du valencien comme langue littéraire au seizième siècle»; Mélanges de la Casa de Velázquez, XII (1976), p. 182.

[16] Ídem, p. 183.

[17] JOAN FUSTER, Llibres i problemes del Renaixement; Biblioteca Sanchis Guarner-18, Institut de Filologia Valenciana – Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1989, p. 134.

[18] Vg. FRANCISCO GARCIA, Vida, Virtudes, y Milagros de S. Ignacio de Loyola, Fundador de la Compañia de Jesus; Imprenta de Don Gregorio Hermosilla, Madrid, M.DCC.XXII, p. 82-85.

[19] JOAN TIMONEDA, «Epístola al amantísimo Lector», El Patrañuelo. Primera parte de las patrañas de Ioan Timoneda: en las quales se tratan admirables cuentos, graciosas marañas, y delicadas inuinciones para saber contar el sabio y discreto relatador agora nuevamente compuesto; casa de Ioan Mey, València, M.D.LXVII, foli A iij [vers].

[20] LUIS LAMARCA, El teatro de Valencia desde su origen hasta nuestros dias; Imprenta de J. Ferrer de Orga, València, 1840, p. 11-15.

[21] LUYS MILAN, «Epistola Proemial», Libro intitulado el Cortesano; en casa de Ioan de Arcos, València, M.D.LXI, foli A iij.

[22] MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA, Segunda Parte del Ingenioso Cavallero Don Quixote de la Mancha; Juan de la Cuesta, Madrid, 1615, p. 10.

[23] Cf. FRANCISCO LÓPEZ ESTRADA, «Fiestas y literatura en los Siglos de Oro: la Edad Media como asunto "festivo" (el caso del "Quijote")»; Bulletin Hispanique, LXXXIV, 3-4 (1982), p. 315-319.

[24] JUAN LUIS VIVES, Epistolario; edició de José Jiménez Delgado, Biblioteca de la Literatura y el Pensamiento Hispánicos-37, Editora Nacional, Madrid, 1978, lletra 121, p. 451.

[25] Cf. MARCEL BATAILLON, Erasmo y España. Estudios sobre la historia espiritual del siglo XVI; traducció d'Antonio Alatorre, Fondo de Cultura Económica, S.A. de C.V.; 5a reimpressió, Madrid, 1995, p. 280.

[26] «ENRIC GOMÀ: Va costar molt que aprenguéssim el castellà», entrevista de Joan Safont Plumed a El Nacional.cat, 23 d'abril del 2020; https://www.elnacional.cat/lallanca/ca/profunditat/enric-goma-castella-llengua-entrevista_476082_102.html